20

Forskningsbaseret viden om livet og undervisningen i ungdomsuddannelserne

GymPæd 2.0

Redaktion

Anne Jensen
(ansvarshavende)
Lektor, institutleder
anne.jensen@sdu.dk

Anke Piekut
Lektor
ankep@sdu.dk

Peter Hobel
Lektor
hobel@sdu.dk

Kurt Kjær Olesen
Specialkonsulent
kol@sdu.dk

ISSN 1904-3961
ISBN 978-87-7938-125-4

Kære læser

Det første år er gået i ”Reform2017”-projektet, og vi er et år inde i reformeringen af de gymnasiale uddannelser. Dette særnummer af GymPæd2.0 præsenterer de første resultater fra det longitudinale forskningsprojekt ”Reform 2017”, hvor et hold forskere inden for uddannelsesvidenskab på Institut for Kulturvidenskaber, Syddansk Universitet (SDU), følger 37 skoler med i alt 48 gymnasiale uddannelser i 4 år. Målet er, gennem kvantitative og kvalitative data og analyser, at forstå, hvordan reformen udvikler og udfolder sig såvel på det enkelte gymnasium som i gymnasiet generelt med henblik på at skabe solid viden om den aktuelle situation i det danske gymnasium. Projektet hedder ”Reform 2017”, fordi reformen er afsættet, men projektets interesse retter sig mod ’Gymnasiet anno 2017’ og i at forstå de sidste 20-25 års udviklinger og forandringer, hvilket artiklerne i dette tidsskrift tydeligt viser.

Forskningsprojektet bygger videre på tiltag og erfaringer med de tidligere reformer, der på den ene side forefindes på de deltagende skoler, og på den anden side er forankret i forsknings-, udviklings- og evalueringsaktiviteter gennemført af SDU. Samtidig bygger forskningsprojektet på en antagelse om, at skolernes reformarbejde må forstås i lyset af skolernes forskelligheder, hvad angår uddannelsesprogrammer, organisering af lærernes arbejde, elevgrundlag, grad af digitalisering mv., samt må have reference til ledernes, lærernes og elevernes opfattelser af deres arbejde, opgaver og skole og de organisatoriske og didaktiske muligheder, der er til stede. Forandring skabes af mennesker, ikke af reformbestemmelser. Således reflekterer projektet sammenhængen imellem eksisterende forskningsbaseret viden, de enkelte skolers erfaringer, visioner og praksisser og de politiske intentioner, som reformen er et udslag af.

For analytisk at fokusere de beskrevne udviklingsprocesser tager projektet udgangspunkt i den model til analyse af skrivehændelser, som er udviklet i regi af projekt Faglighed og skriftlighed (Christensen, Elf & Krogh 2014: 34-44), idet den i projektet er generaliseret ift. skoleudviklingshændelser i bred forstand (Qvortrup, Zeuner, Raae 2017).

Modellen viser, hvordan dynamikken i skoleudvikling kan begribes som hændelser, der

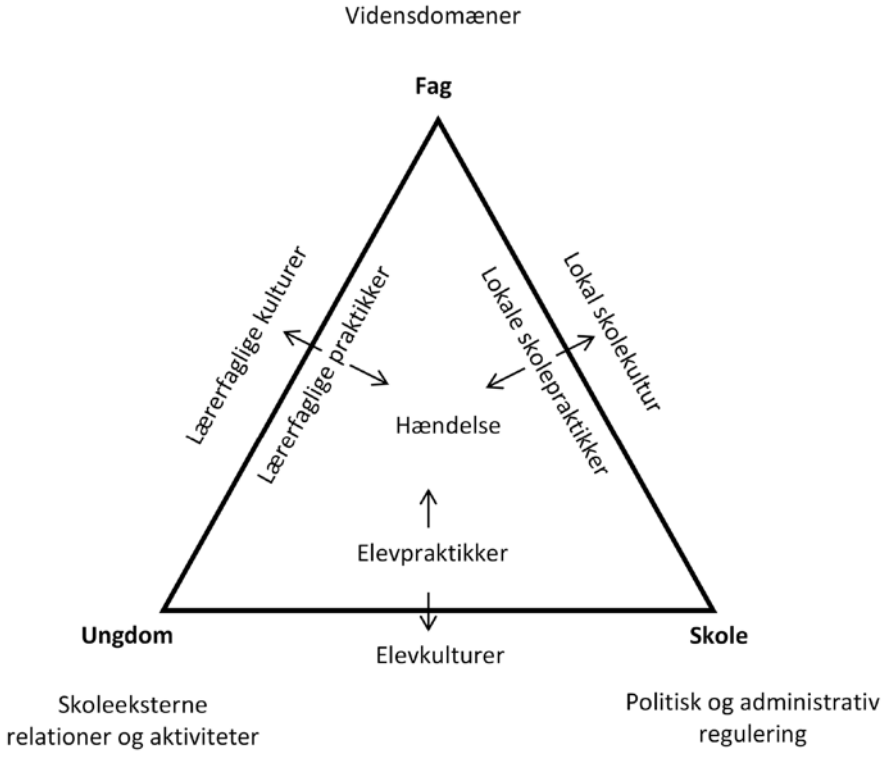

Faktaboks:

Projektet er baseret på en mixed method-tilgang med kvantitative surveys til elever, lærere, ledere og bestyrelser og kvalitative casestudier med interviews af elever, lærere, ledere hvert halve år henover 4 år (sidste år følges eleverne for at se, hvordan de bruger deres gymnasiale uddannelse).

Der deltager 37 med ialt 48 gymnasiale uddannelser i de kvantitative studier. I de kvalitative casestudier deltager 15 skoler.

I den indledende baseline gennemført i perioden oktober 2017-primo marts 2018 fik vi 6234 elevsvar og 877 lærersvar. Der er desuden 126 svar fra skole- og pædagogiske ledere, og 113 besvarelser fra de deltagendes skolers bestyrelser.

Svarprocenten for eleverne er 58,54%, for lærerne er svarprocenten 44,97%, for lederne er den 67,57% og for bestyrelsesmedlemmerne er den 53,55%.

Der er gennemført kvalitative casestudier på: tre htx-, tre stx-, fire hhx- og fire hf-uddannelser. Vi mangler at gennemføre kvalitative studier på én stx-uddannelse, som har givet positivt tilsagn om deltagelse heri. Det har ikke været muligt at finde fire htx-caseskoler indenfor studiets rammer. Analyserne i dette nummer af GymPæd 2.0 er næsten udelukkende baseret på de kvantitative studier.

Følg vores projekt på facebook: "Reform 2017" (https://www.facebook.com/groups/194079694530651/)

Hjemmeside: https://www.sdu.dk/da/om_sdu/institutter_centre/ikv/forskning/forskningsprojekter/reform+2017

udspiller sig i et krydsfelt mellem elevpraktikker og -kulturer, lærerpraktikker og -kulturer samt skolepraktikker og -kulturer. Der er altså flere aktører og processer (fx lærernes undervisnings- og samarbejdspraksis, eleverne læringsstrategier, ledernes ledelses- og styringspraksis og samarbejde med bestyrelserne), som er med til at skabe, vedligeholde og udvikle undervisningskulturen. Man kan sige, at forskningsprojektet er forankret i en implementeringsteoretisk forståelse, der har mange ligheder med konklusionerne i de store amerikanske Head Start-projekter. Her har man massive erfaringer med, at implementering på pædagogiske områder er stærkt afhængige af, hvad der forekommer meningsfuldt for de udøvende. Således er vi ikke i projektet optagede af, hvorvidt reformens intenderede mål opfyldes. Vi er derimod optagede af, hvordan ledere, lærere og elever – støttet af deres bestyrelser – reformulerer og fortolker de indsatser og ændringer, der lægges op til i reformen. Det skaber et teoretisk fokus på at undersøge de processer, der reelt forekommer i forbindelse med reform-udmøntning, snarere end undersøgelse af lineære top down-processer, der udgår fra Undervisningsministeriet. Det centrale bliver de iterative bevægelser, der indgår i såkaldt 'forhandling af mening'; man taler om en form for formativ reformulering (Engeström 2011).

Indhold

SDU-forskergruppen bag projektet samler i denne udgave af GymPæd 2.0 analyser og resultater, som i særlig grad har optaget os på baggrund af den omfangsrige og udfoldede baselineundersøgelse, vi har foretaget i skoleåret 2017/2018.

Den første artikel "**Reformarbejdet 2017/2018 i de gymnasiale uddannelse**r" præsenterer analyser og resultater knyttet til en række overordnede fokuseringer. Artiklen undersøger, hvordan reformen opleves af ledere og lærere, hvordan arbejdet med den organiseres, hvad der er prioriteret, og hvilke praktiske ændringer, der allerede er på vej.

Artikel 2, "**De fire gymnasiale uddannelser – forandringer og forskelle**" er en sammenlignende analyse af de fire uddannelsesprogrammer. Analysen præsenterer ligheder og forskelle imellem de fire gymnasiale uddannelsesprogrammer. Der er fokus på at beskrive uddannelsesprogrammerne ud fra 1) historiske intentioner med de forskellige uddannelser, 2) sammenlignende analyse af kulturtræk i uddannelserne. En teoretisk analyse bruges som analyselinse for de empiriske data fra baselineundersøgelsen med henblik på at give et nutidigt og

opdateret øjebliksbillede af forskelle og ligheder mellem uddannelserne.

Artiklen "**Forskydning af ansvar og forventninger i de gymnasiale uddannelser**" baserer sig på en læsning af udviklingen igennem de seneste 13 års reformer af gymnasierne, og her konstateres det, at reformprocesserne har øget gymnasiernes fokus på deres udadvendte strategiske kapacitet (Raae, 2008), hvilket har ført til forskydninger i balancen mellem "institutionernes indre styringsprocesser (fag og dannelse)" og "skolens funktion som (politisk) element i det omgivende samfund" (Raae, 2011). Denne forskydning af ansvar og forventninger analyserer vi set fra eleverne, lærerne og ledernes perspektiv, og vi giver et bud på, hvad status er.

I gymnasiereformen er digitalisering et særligt indsatsområde. Udvikling af elevers digitale kompetencer er ét ud af fire særligt fremhævede kompetenceområder i aftaleteksten, og der skal i undervisningen anvendes nye digitale arbejdsformer. Artikel 4, **"Digitalisering i de gymnasiale uddannelser – status 2017"** stiller derfor spørgsmålet: Hvordan tilskrives digitalisering betydning i gymnasieskolen anno 2017? Spørgsmålet belyses ud fra lærere og elevers holdninger til digitalisering, bl.a. oplevelse af, om digitalisering ansporer eleverne til eksamenssnyd. Der samles op i forhold til, hvad digitalisering i skolen monstro kommer til at betyde.

I artikel 5, "**Hvordan opfatter elever og lærere fagligt samspil?**" analyseres elever og læreres opfattelse af fagligt samspil. Fokus er på at besvare spørgsmålene: Hvordan opfatter elever og lærere efter reform 2017 det faglige samspil? Hvordan tilskriver de det faglige samspil mening, og hvilken værdi tillægger de det? På baggrund af analyserne tilbydes der nye hypoteser til videre undersøgelse om fagligt samspil.

Artikel 6, "**Kapacitetsopbygning og -forvaltning**" handler om, hvordan kapacitetsopbygning og -forvaltning praktiseres på skolerne, hvordan lærere og ledere forholder sig til og oplever arbejdet hermed, og hvordan reformkravene om kvalitetsudvikling og kompetenceløft mødes. Artiklen viser, at det er svært at konkludere noget entydigt om disse emner på baggrund af projektets første undersøgelser, men den udpeger nogle opmærksomhedspunkter i gymnasiernes arbejde.

Artikel 7, "**Skriftlighed i overgangen mellem grundskole og gymnasial uddannelse**" handler om, hvordan lærere og elever ser på skriftlighed i konteksten af elevernes overgang mellem folkeskolen og gymnasiet. Der fokuseres i analyserne på følgende tre temaer: 1) Hvad forstår elever og lærere ved skriftlighed? 2) Hvordan karakteriserer elever sig selv som skrivere? 3) Hvordan hænger det sammen med lærernes opfattelse af skriftlighed og det skriftlige arbejdes faglige funktion?

Artikel 8 handler om "**Evaluering i overgangen mellem folkeskole og gymnasium**". I den fokuserer vi på, hvilke oplevelser og erfaringer om evaluering 1. g elever bringer med fra folkeskolen, og hvilke forventninger de har til evaluering i gymnasiet. Der fokuseres på at finde ud af, om folkeskolens evalueringspraktikker har betydning for elevernes tilgang til formative og summative evalueringsaktiviteter i gymnasiet.

Artikel 9, "**Overgangserfaringer – vejen fra grundskolen til gymnasiet**", undersøger, hvordan eleverne har oplevet overgangen fra folkeskole til gymnasiet. Der fokuseres på, hvordan eleverne oplever sig forberedte på det nye gymnasieliv, og hvordan de oplever de første måneder af ungdomsuddannelsen. Hovedkonklusionen er, at eleverne generelt forholder sig positivt til overgangen mellem skoleformerne, men også at nogle elever har forskellige udfordringer med overgangen.

Projektledelsen
Ane Qvortrup, Professor
Camilla Kølsen Petersen, Lektor
Nikolaj Elf, Professor

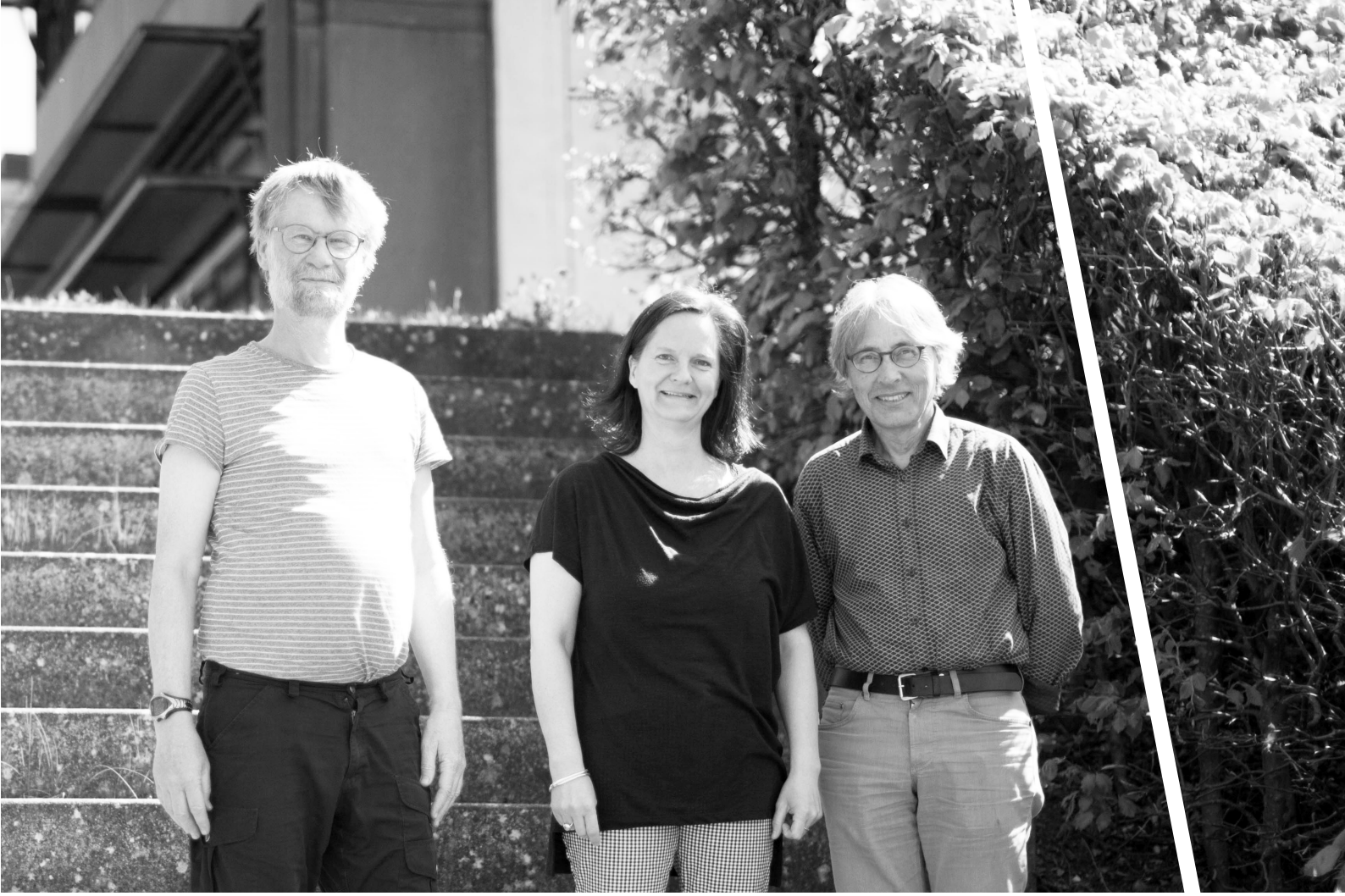

Evaluering i overgangen mellem folkeskole og gymnasium

af Torben Spanget Christensen, Peter Hobel, Anke Piekut

I denne artikel fokuserer vi på, hvilke oplevelser og erfaringer om evaluering, 1.g-elever bringer med fra folkeskolen, og hvilke forventninger de har til evaluering i gymnasiet. Analysen baserer sig på et meget stort materiale. 6.234 gymnasieelever (hhx, htx, stx, hf) har i efteråret 2017 givet respons på forskellige udsagn om evaluering i hhv. folkeskolen og i gymnasiet. Svarprocenten er på 58,54. Der er tale om fund, der med stor sikkerhed kan generaliseres til hele populationen af elever, der startede deres gymnasiale uddannelse i 2017.

Elevernes oplevelser og erfaringer fra folkeskolen

Top 3 blandt elevernes respons på deres erfaringer med evaluering i folkeskolen er:

Jeg fik at vide, om det jeg lavede, var godt eller skidt (ris/ros).

86,6 % er meget eller overvejende enige heri, heraf er 37,7 % meget enige og 48,8 % overvejende enige. Kun 1,9 % (sic!) er overvejende eller meget uenige. 11,5 % svarer, at de hverken er enige eller uenige, N=5509

Jeg deltog i nationale tests.

Det bekræfter 86,9%, heraf er 65.1% meget enige og 21,8% overvejende enige i udsagnet. 5,1% er overvejende eller meget uenige, 8% svarer at de hverken er enige eller uenige, N=5343.

Jeg deltog i andre tests.

Det bekræfter 82,1%, heraf er 52,3% meget enige og 29,8% overvejende enige. 4,8% er overvejende eller meget uenige. 13,2% er hverken enige eller uenige, N=5271.

Det er meget entydige og beskrivende udsagn. Eleverne kan genkende de tre udsagn, og langt de fleste bekræfter dem. Derfor kan vi slutte, at evaluering i folkeskolen i høj grad

af eleverne opleves som bestående af ris/ros og af tests, altså summativ evaluering. Hvad vi ikke kan slutte, er, at formativ evaluering har været fraværende. Men elevernes svarmønstre på udsagn, som peger på formativ evaluering, er mindre entydige, hvilket både kan være udtryk for, at de har oplevet meget forskellige formative evalueringsformer, og/eller at de har oplevet formativ evaluering i forskelligt omfang. Vi får en modifikation af det summative indtryk i deres respons på udsagnet:

Læreren vurderede selv, hvad jeg havde lært 55,5% er meget eller overvejende enig heri, heraf 14,7 % meget enig og 36,8 % overvejende enig. 4,5% er meget uenig, og 9,0% er overvejende uenig. 35,0% er hverken enig eller uenig. Det er kun lidt over halvdelen af eleverne, der er enige heri. Den anden halvdel må i et eller andet omfang mene, at det ikke kun var læreren, der vurderede, hvad de havde lært.

Sammenfatning tabel 1 i procenter

	Enig %	Hverken/eller %	Uenig %	Antal *)
Jeg fik at vide, om det jeg lavede, var godt eller skidt (ris/ros).	86,6	11.5	1,9	5509
Jeg deltog i nationale tests.	86,9	8	5,1	5343
Jeg deltog i andre tests	82,1	13,2	4,8	5271
Læreren vurderede selv, hvad jeg havde lært	55,5	35,0	13,5	5193

*) Svaret 'ved ikke' er sat til 'manglende' i analyserne, da skalaen har det neutralt punkt 'hverken/eller'; derfor varierer antallet.

Ser vi på udsagn, der kan sige noget om den formative evaluering, hvor eleven bliver inddraget aktivt, springer især responsen på et udsagn i øjnene, nemlig: *Jeg lagde ikke skjul på mine udfordringer, fejl og mangler, når jeg deltog i evaluering sammen med andre*, hvilket 57,6% af eleverne er enig i (N=5208). Hertil kommer, at alle andre udsagn, der peger på formative elementer i evalueringerne, har en ganske pæn tilslutning, De mest vidtgående af udsagnene i formativ retning: *Jeg skrev selv resultatet af evalueringen ned og Jeg var med til at opstille mål for, hvad klassen skulle lære i undervisningen* opnår hhv. 21,6% (N=5057) og 24,4% (N=5336) tilslutning fra eleverne.

På spørgsmålet om hvem der tog initiativ til evaluering, svarer langt de fleste, at det var læreren. På en skala fra 1 til 10, hvor 1 er, at eleven altid tog initiativet, og 10 er, at læreren altid tog initiativet, svarer 78,5% 5 eller derover (N=4735). Værdien 5 på skalaen svarer altså til, at det er fifty-fifty, hvem der tog initiativet, og værdier over 5 på skalaen svarer til, at det oftest var læreren.

Sammenfattende for elevernes oplevelse af evaluering i folkeskolen.

- Det er oftest læreren, der tager initiativ til evaluering
- Den summative evaluering dominerer, hvilket udtrykkes af stort set samtlige elever.
- Den formative evaluering er udbredt, men langt fra alle elever har oplevet det, eller kan genkende det fra vores spørgsmål. Der er en tendens til, at flere har oplevet deltagelse i formative evalueringsprocesser jo mere der er tale om lærerstyrede processer.
- Endelig ser det ud til, at relativt mange elever har deltaget kommunikativt dvs. forsøgt at forholde sig til deres faglige problemer og at lære af deltagelsen i de formative processer. Således erklærede 57,6% sig enig i udsagnet: *Jeg lagde ikke skjul på mine udfordringer, fejl og mangler, når jeg deltog i evaluering med andre.* Men en anden gruppe (34,2%, N=5200). erklærede sig enig i udsagnet: *Jeg tilpassede mine svar, efter hvad jeg tænkte, læreren gerne ville høre*, og må derfor siges at have deltaget strategisk, og har således ikke involveret sig dybt i formative processer.

Læreren er den centrale skikkelse i elevforventningerne

Der er ikke forskel på de forventninger, elever i de forskellige gymnasiale retninger har til evaluering i gymnasiet, hvilket er forventeligt på baggrund af de ensartede erfaringer fra folkeskolen.

Bliver gymnasieelever i første semester i 1. g bedt om at pege på en enkelt måde, som de foretrækker at evalueringen af deres indsats skal foregå på, vælger 36,5% personlig samtale med læreren, 22,8% skriftlig feedback og 8,5% mundtlig feedback i klassen. Tilsammen vælger 67,9% af eleverne en evalueringsmåde, der sætter læreren i centrum for tilbage-

meldingen til dem. Listen vises i tilfældig orden for eleven. Og de må kun vælge ét svar. Omvendt vælger 0,2% (15 elever) (sic!) respons fra en kammerat, 0,3% vælger gruppesamtaler uden lærer, og 1,6% vælger gruppesamtaler med lærer som den evalueringsmåde, de foretrækker. 10,7% peger på det at få karakterer som den foretrukne måde og 15,6% foretrækker en blanding af forskellige måder. N=5705. Der træder et meget klart billede frem: langt de fleste foretrækker en tilbagemelding, hvor læreren er helt central og næsten ingen foretrækker en tilbagemelding, hvor læreren ikke er central. 10,7% foretrækker at få karakterer.

Når eleverne skal svare på, hvilke evalueringsaktiviteter der i høj grad er vigtige, for dem at deltage i, træder de to grundlæggende aktivitetsformer, hhv. mundtlige og skriftlige tilbagemeldinger, frem med lige stor styrke. 71,7 % (N=5518) nævner skriftlige tilbagemeldinger, og 71,0% (N=5512) nævner mundtlige tilbagemeldinger. Lægger vi hertil de, der svarer i nogen grad, er procenterne hhv. 89,1 % (skriftlig tilbagemelding) og 87,9%. Dette er i tråd med ovennævnte konklusion, at eleverne foretrækker, at læreren står centralt i evalueringerne, men mange tillægger også aktiviteter, der kræver større selvstændig indsats fra deres side, betydning. 55,9 % (N=5366) angiver, at det i høj grad er vigtigt at deltage i at formulere standarder/kriterier for gode resultater, og 55,4% (N=5415) at det i høj grad er vigtigt at deltage i at beslutte de næste skridt, de skal fokusere på for at blive bedre fagligt. 49,2% (N=5391) angiver, at det i høj grad er vigtigt at formulere tydelige mål for egen læring, 49,3% (N=5300) at udvælge grundlaget for at vurdere egen læring, og 48,5% (N=5395) at vurdere læring i samtaler eller ved skriftlig dialog. I alle tilfældene er der en stor andel, der angiver, at disse aktiviteter i nogen grad er vigtige.

Langt færre elever angiver, at disse aktiviteter slet ikke er vigtige, eller i mindre grad er vigtige (mellem 4-6%). Det samlede bil-

Gymnasiet anno 2019

Den 7. marts 2019 inviterer projektets forskere til en konference om *Gymnasiet anno 2019*. Konferencen afholdes på SDU. Der vil være oplæg om projektets kvantitative og kvalitative resultater og mulighed for dialog.

Sæt allerede nu kryds i kalenderen.

Mere info følger på projektets hjemmeside, på facebook og i fremtidige numre af Gympæd 2.0.

lede er, at eleverne foretrækker, at læreren er en central skikkelse i evalueringerne, men de afviser ikke andre evalueringsaktiviteter, selvom disse ikke er deres foretrukne, og helt fravær af læreren afvises af langt de fleste. I dette billede må vi ikke glemme, at der også er en gruppe af eleverne, der ikke tillægger evaluering nogen betydning, og således har 319 elever svaret, at de ikke kan bruge evaluering til noget.

Refleksivitet/præstation og formative/ summative evalueringserfaringer

Det er interessant, og måske også forventeligt, at der er en lille, men signifikant sammenhæng mellem elever, der siger, at de forventer at kunne bruge evalueringerne i gymnasiet til at blive klogere på sig selv, som her tolkes som et fokus på refleksion, og elever, der angiver at have formative evalueringserfaringer fra folkeskolen, dvs. de deltog i: at opstille mål/ udvælge produkter til evaluering/beslutte næste skridt sammen med læren/vurdere læring og skrev selv evalueringen ned. (Sammenhængen er signifikant ved 0,01 niveau, Pearsons korrelations koefficient = 0,104-0,127). Der er endvidere en lille, men også signifikant sammenhæng mellem de gymnasieelever, der forventer at kunne bruge evalueringerne til at udvikle færdigheder og kundskaber/ til at forbedre deres indsats i undervisningen/få bedre karakterer, som her tolkes som fokus på præstation, og elever, der har svaret, at de i folkeskolen fik at vide, om det, de lavede, var godt eller skidt, altså en summativ evaluering (Sammenhængen er signifikant ved 0,01 niveau, Pearsons korrelations koefficient = 0,090-0,094).

Et forskningsresultat publiceret i 1988, som kan være relevant at medtænke i forbindelse med didaktiske overvejelser over feedback til eleverne, viser, at svage elever taber motivationen for fagene, hvis de får karakterer som feedback, uanset om karakteren står alene eller i kombination med lærerkommentarer, hvorimod stærke elever ikke påvirkes negativt at få karakterer (Butler 1988).

Hvad der driver disse sammenhænge, kan vi ikke sige noget endeligt om. Er det sådan, at formative evalueringserfaringer leder til fokus på refleksivitet, og at summative evalueringserfaringer leder fokus på præstation i kommende evalueringerne, eller er det sådan, at bestemte elevtyper vægter hhv. refleksion og præstation forskelligt og derfor vægter forskellige evalueringsformer. Og hvordan kommer mønstrene til at udvikle sig henover deres gymnasiale uddannelse, opstår der fx forskelle i evalueringsopfattelse mellem elever fra de fire gymnasiale uddannelser, der indgår i studiet?

Referencer

Butler, R. (1988) Enhancing and undermining intrinsic motivation; the effects of task-involving and ego-involving evaluation on interest and performance, *British Journal of Educational Psychology*, 58, pp. 1-14.

Anke Piekut, Lektor
Peter Hobel, Lektor
Torben Spanget Christensen, Lektor

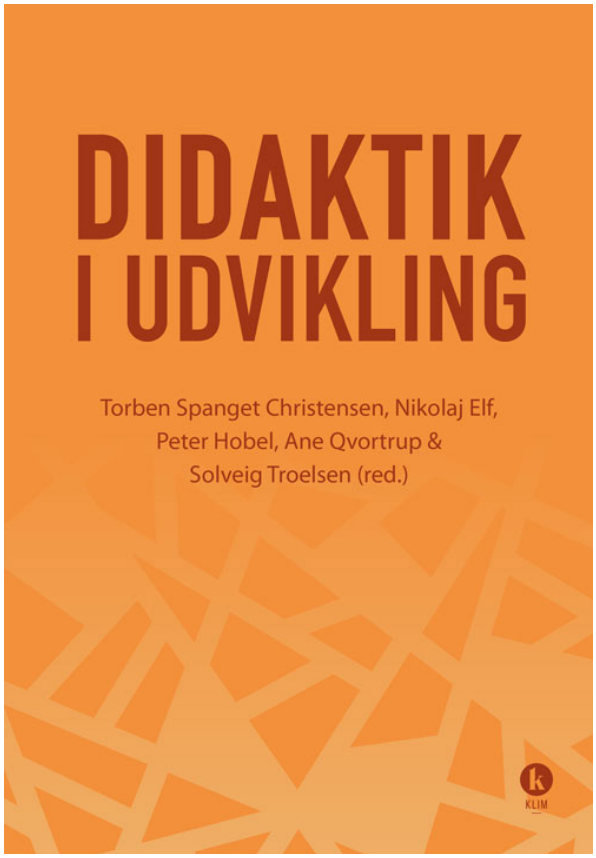

Didaktik i udvikling gør status og ser fremad i 20 kapitler om didaktik skrevet af danske og internationale forskere og repræsentanter fra didaktisk praksis. Bogen behandler samtidige didaktiske problemstillinger generelt og specifikt i tilknytning til gymnasiet og grundskolen.